

Oppsummering av resultater fra tilsynsaksjon produsenter av fiskeolje og fiskemel 2021

KOLOFON

Utførende institusjon

Miljødirektoratet

Oppdragstakers prosjektansvarlig

Kontaktperson i Miljødirektoratet

Rune Aasheim

M-nummer

M-2100 I 2021

År

2021

Sidetall

8

Miljødirektoratets kontraktnummer

Utgiver

Miljødirektoratet

Prosjektet er finansiert av

Forfatter

Miljødirektoratet

Tittel

Oppsummering av resultater fra tilsynsaksjon produsenter av fiskemel og fiskeolje 2021
Summary of results from a control action by producers of fish meal and fish oil 2021

Sammendrag

Hovedmålene for aksjonen var å bidra til at bransjen overholder kravene i tillatelser og forskrift og avdekke problematiske miljøforhold. Resultatene fra aksjonen viste at mange produsenter av fiskemel og fiskeolje ikke har tilstrekkelig oversikt over hvordan virksomheten deres påvirker miljøet.

The main goals of the action were to help the industry comply with the requirements in permits and regulations and to identify problematic environmental conditions. The results from the campaign showed that many producers of fishmeal and fish oil do not have a sufficient overview of how their business affects the environment.

4 emneord

Tilsyn, fisk, industri, statsforvalteren

4 subject words

Forsidefoto

Mostphotos

Innhold

	Side
1. Innledning	
1.1 Bakgrunn for aksjonen	3
1.2 Mål for aksjonen	3
1.3 Tema for aksjonen	3
2. Praktisk gjennomføring	
2.1 Utvelgelse av tilsynsobjekter	4
2.2 Samarbeid med bransjen	5
3. Resultater fra tilsynene	5
4. Vurdering av resultatene	7
5. Oppfølging av aksjonen	8

1. Innledning

Tilsynsaksjonen i bransjen produksjon av fiskemel og fiskeolje ble gjennomført i mars-mai 2021. Resultatene viste at mange virksomheter har mangler i miljørisikovurderingene og i driften av renseanleggene. Tre virksomheter fikk alvorlige brudd på kravene til anordninger for oppsamling av eventuelle lekkasjer fra lagertanker.

Det var nesten ingen brudd på kravene til lukt og håndtering av avfall.

1.1 Bakgrunn for aksjonen

Miljøpåvirkning

Virksomheter som produserer fiskeolje og fiskemel har utfordringer med luktutslipp og utslipp til vann, og i mange tilfeller har det vært klager fra naboer og lokalsamfunn.

Miljøutfordringene knytter seg til utslipp av organisk stoff, fett og næringssalter til resipienten. Utslippene kan påvirke vannforekomster, og det forekommer ofte også skjemmende lukt fra råstoff, produksjon og avfall.

Omfang og regelverk

En del av fiskeforedlingsbransjen, som reguleres delvis av tillatelser og av forurensningsforskriften kap. 26, ble kontrollert i tilsynsaksjoner i 2018 og 2012, men produsenter av fiskeolje og fiskemel var ikke inkludert. Disse virksomhetene er regulert i tillatelser etter forurensningsloven § 11, noen har gamle tillatelser. Mange virksomheter har også forbrenningsanlegg som omfattes av forurensningsforskriften kap. 27 som regulerer utslipp til luft fra forbrenningsanlegg for rene brenslere. Aksjonen omfatter kystfylkene fra Rogaland til Nordland.

1.2 Mål for aksjonen

Aksjonen har et overordnet mål om at tilsynene, veiledning og informasjon, skal bidra til økt miljøbevissthet og etterlevelse av krav gitt i eller i medhold av forurensningsloven og produktkontrollloven.

Delmålene er:

- Kontrollere virksomhetenes etterlevelse av krav i regelverk og tillatelser.
- Sikre at brudd på regelverket rettes med hensiktsmessig oppfølging av funn fra tilsyn
- Vurdere om det er behov for videre oppfølging av bransjen
- Vurdere behov for oppdatering av virksomheters tillatelser

1.3 Tema for aksjonen

I tilsynene var det viktig å kontrollere om virksomhetene har kunnskap om regelverket og plikten til å unngå forurensning, og at de har risikovurdert fare for forurensning av ytre miljø.

Følgende temaer ble kontrollert i aksjonen:

Utslippsforhold

I dette temaet ble virksomhetens utslippskontroll gjennomgått, med hovedvekt på utslipp til vann. Temaet omfattet blant annet måleprogram, representativiteten og kvalitetssikringen av målingene, og overholdelse av grenseverdiene i tillatelsen.

Lukt

Virksomhetene har krav i tillatelsene om å redusere luktutslipp i størst mulig grad. Virksomhetene skal ha kjennskap til hvilke prosesser og driftsforhold som gir lukt. Temaet omfattet blant annet virksomhetenes oppfølging av naboklager og lukthendelser, samt eventuelle målinger og beregninger av lukt.

Renseanlegg

Virksomhetene kan ha renseanlegg som reduserer lukt og utslipp til vann. I tilsynene ble drift og vedlikehold av renseanleggene kontrollert, f.eks. om styringsparameterne gir stabile og kontrollerte utslipp, og om rensetrinnene er dimensjonert for maksimale belastninger på renseanlegget.

Avfall

Temaet omfattet håndtering av næringsavfall, herunder typer og mengder avfall, tiltak for å forebygge lukt og utslipp ved lagring, og dokumentasjon på levering av avfallet til lovlig behandling eller bruk.

Internkontroll

Hovedtemaet her var dokumenterte miljørisikovurderinger og system for å registrere og følge opp brudd.

Kjemikalier

Temaet omfattet virksomhetenes dokumenterte substitusjonsvurderinger.

Forbrenning av rene brensler

Forurensningsforskriften § 27 regulerer forbrenning av rene brensler: De fleste virksomhetene har forbrenningsanlegg med olje eller gass som energikilde. Hovedtema var utslippskontroll og overholdelse av grenseverdier.

Tanklagring

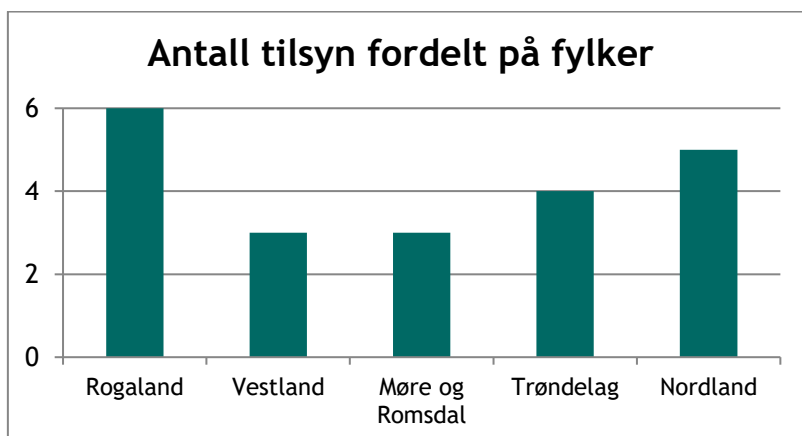
Lagring av petroleumsprodukter og kjemikalier på tanker er regulert i forurensningsforskriften § 18. Temaer i tilsynene var oppsamlingsarrangement, barrierer og vedlikehold av tanker.

2. Praktisk gjennomføring

2.1 Utvelgelse av tilsynsobjekter

Aksjonen omfattet tilsyn hos virksomheter som produserer fiskeolje og fiskemel, men ikke produsenter av fôr. Aksjonen omfatter også virksomheter som produserer proteinkonsentrat/proteinpulver, hvor fisk eller fiskeavskjær/ensilasje er råstoff.

I aksjonen ble det gjennomført 21 tilsyn i februar-mai 2021. Statsforvalterne i Rogaland, Vestland, Møre og Romsdal, Trøndelag og Nordland deltok i aksjonen. Fordelingen av tilsynene er vist i figur 1. Alle virksomhetene, unntatt to i Nordland, har tillatelser fra statsforvalteren. Alle tilsynene ble gjennomført digitalt med bruk av kommunikasjonsprogrammet teams. Kontrollørene var derfor ikke på befaring på virksomhetene. Årsaken til at stedlige tilsyn ikke ble gjennomført var restriksjoner i forbindelse med pandemien covid-19.

Figur 1
Fordelingen av tilsynene som ble gjennomført av statsforvalterne i fylkene i 2021

2.2 Samarbeid med bransjen

Miljødirektoratet informerte bransjeorganisasjonene Sjømat Norge og Sjømatbedriftene om aksjonen før oppstart, og de vil bli informert om resultatene fra tilsynene.

Miljødirektoratet informerte også Mattilsynet om aksjonen. Aksjonens temaer er ikke direkte sammenfallende med Mattilsynets regelverk. Lokale mattilsyn deltok derfor ikke i tilsynene.

3. Resultater fra tilsynene

Mange virksomheter i bransjen som produserer fiskemel og fiskeolje har mangler i miljørisikovurderingene og i driften av renseanleggene. Tre virksomheter fikk alvorlige brudd på kravene til anordninger for oppsamling av eventuelle lekkasjer fra lagertanker. Det var nesten ingen brudd på kravene til lukt og håndtering av avfall

Alvorlige brudd

Statsforvalteren avdekket brudd som ble vurdert som alvorlige hos fem av virksomhetene, to i Vestland, to i Rogaland og en i Trøndelag. Tre av disse bruddene gjaldt utilstrekkelig oppsamlingsanordning for lagertanker med et petroleumsprodukt og kjemikaliene lut, eddiksyre og salpetersyre. De to øvrige alvorlige bruddene var på mangler i internkontrollen.

Internkontroll - miljørisikovurdering og HMS-rutiner

Internkontrollforskriften inneholder krav om at miljørisikovurderinger skal gjennomføres og dokumenteres. I tillegg skal rutiner for helse, miljø og sikkerhet (HMS) være beskrevet.

Tilsynene avdekket brudd på kravene til internkontrollen hos 15 av virksomhetene (70%), se figur 2 og 3. Mer enn halvparten av virksomhetene hadde mangler i miljørisikovurderingene og 24% hadde mangler i HMS-rutinene.

Utslippsforhold

Temaet utslippsforhold omfatter gjennomføring av målinger beskrevet i et måleprogram og overholdelse av utslippsgrenser. I tillegg ble temaet lukt kontrollert. Tillatelsene inneholder krav til lukt, men kravene kan variere. Virksomhetene skal ha kjennskap til hvilke prosesser som gir lukt og hvilke driftsforhold som bidrar negativt. De skal ha en systematisk oppfølging av lukthendelser, naboklager og eventuelle luktmålinger.

Statsforvalteren avdekket brudd på temaet utslippsforhold hos ni virksomheter (43%). De fleste bruddene gjaldt manglende beskrivelser i måleprogrammet, manglende gjennomføring av målinger og overskridelser av tillatelsens grenseverdier for utslipp til vann. Utslippsgrensene til vann ble overskredet hos fire av virksomhetene. Det var bare en av de kontrollerte virksomhetene som fikk brudd på deltemaet lukt.

Drift og vedlikehold

I dette temaet kontrollerte statsforvalteren blant annet rutiner for drift og vedlikehold av renseanlegg og oppsamlingsanordninger tilknyttet lagertankertanker. Tankforskriften inneholder krav til at tanker med petroleumsprodukter og farlige kjemikalier og farlig avfall skal ha anordninger som samler opp eventuelle lekkasjer fra tankene. Kravene gjelder for tanker større enn 10 og 2 m³ for henholdsvis petroleumsprodukter og farlige kjemikalier/avfall.

Statsforvalteren avdekket brudd på drift og vedlikehold hos over halvparten av virksomhetene der temaet ble kontrollert. Fem virksomheter (23%) hadde mangler ved renseanleggene, to av disse renseanleggene manglet fettavskillere. Mangler i oppsamlingsanordninger ble funnet hos fire virksomheter (21%), tre av disse var alvorlige brudd.

Avfall

Temaet omfatter avfallsforskriftens krav til håndtering av næringsavfall, herunder typer og mengder avfall, tiltak for å forebygge lukt og utslipp ved lagring, og levering av avfallet til lovlig avfallsmottaker. Farlig avfall var ikke omfattet av aksjonen.

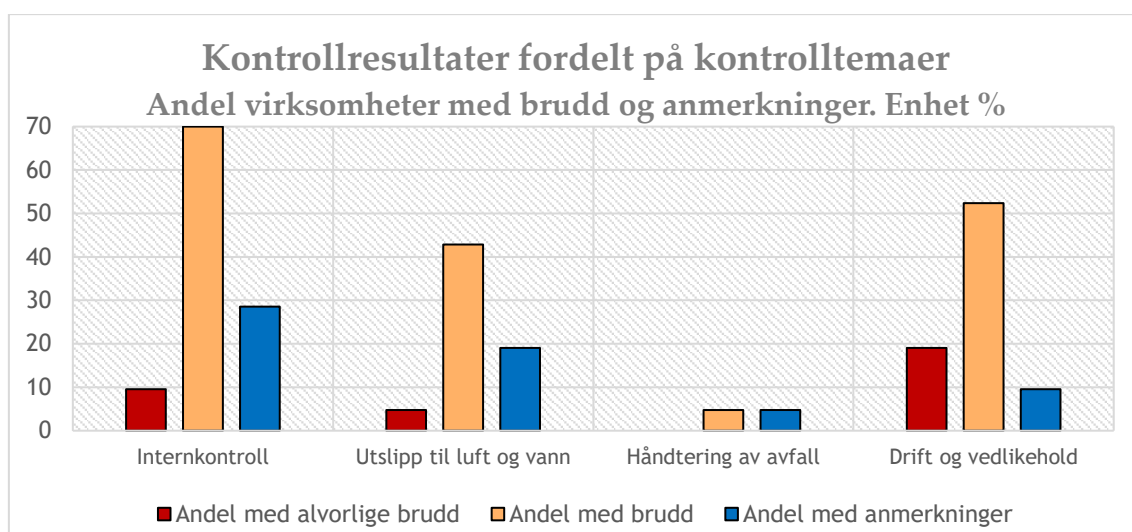
Det ble avdekket brudd på temaet avfall hos en av de kontrollerte virksomhetene. Bruddet gjaldt manglende skriftlige rutiner for avfallshåndtering.

Substitusjonsplikt

Produktkontrollloven inneholder krav om substitusjonsplikt ved bruk av kjemiske stoffer. Substitusjonsplikten innebærer at virksomheter som bruker produkt med innhold av kjemisk stoff som kan medføre helseskade eller miljøforstyrrelse, skal vurdere om det finnes alternativ som medfører mindre risiko for slik virkning. Virksomheten skal i så fall velge dette alternativet, hvis det kan skje uten urimelig kostnad eller ulempe.

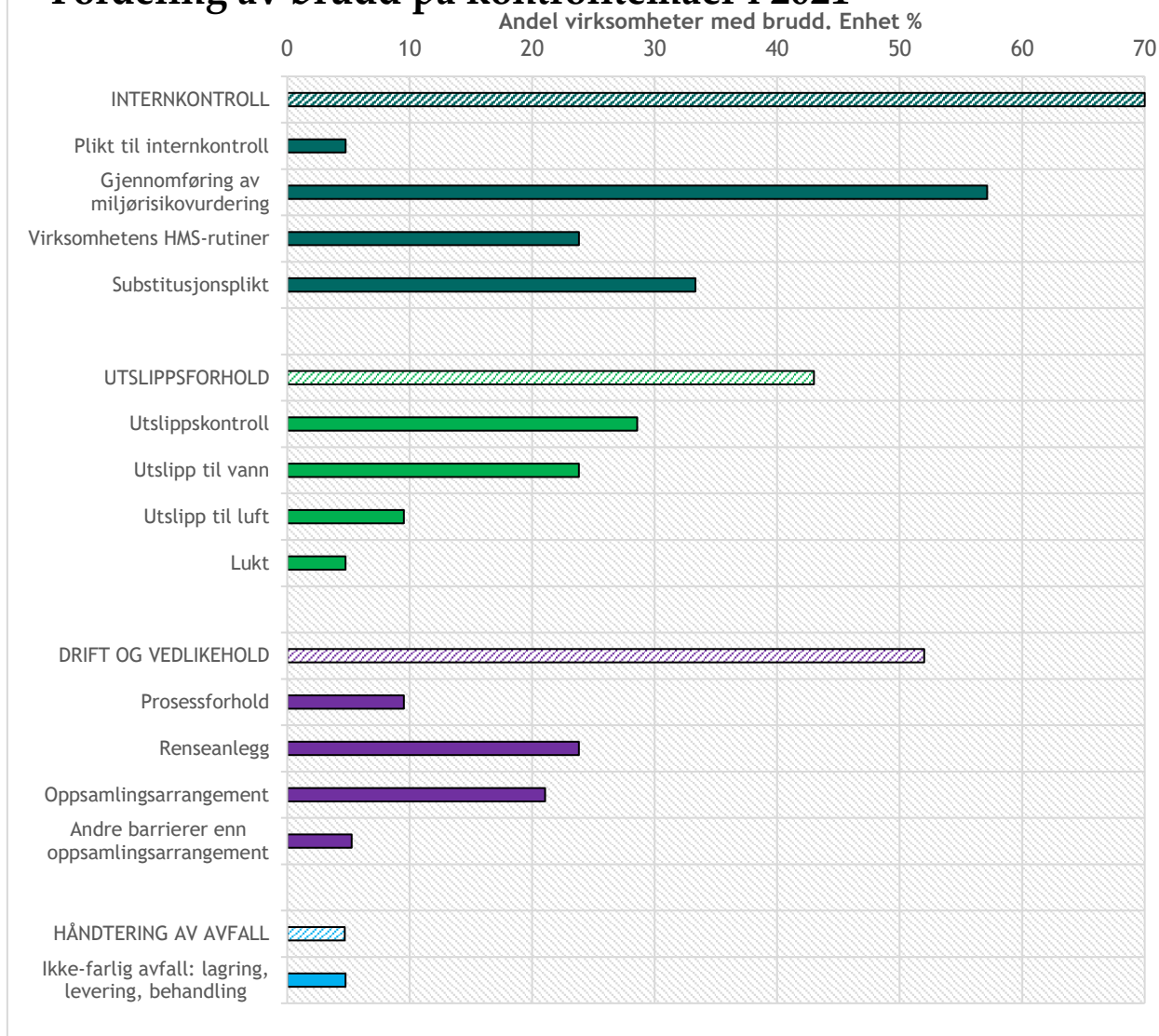
Brudd på substitusjonsplikten ble avdekket hos seks av de kontrollerte virksomhetene (33%). Ingen av disse kunne dokumentere at det var gjennomført substitusjonsvurderinger.

Statistikk over resultatene fra aksjonen i 2021 er vist i figur 2 og 3.

Figur 2
Oversikt over andelen av brudd og anmerkninger fordelt på hovedkontrolltemaene i 2021

Fordeling av brudd på kontrolltemaer i 2021

Figur 3

Oversikt over andelen brudd fordelt på kontrolltemaene i tilsynsaksjonen i 2021

4. Vurdering av resultatene

Statsforvalteren kontrollerte 21 virksomheter i tilsynsaksjonen i 2021. Antallet og fordelingen av virksomhetene gir en representativ oversikt over etterlevelsen av lovverket i bransjen i de fylkene som deltok.

En del av fiskeforedlingsbransjen har blitt kontrollert i tidligere tilsynsaksjoner, men produsenter av fiskeolje og fiskemel har ikke vært inkludert. Resultatene fra årets aksjon kan derfor ikke sammenlignes direkte med tidligere resultater.

Internkontroll

Et negativt resultat fra aksjonen var et hele 70% av virksomhetene fikk avdekket brudd på kravene til internkontrollen. Over halvparten hadde mangler i miljørisikovurderingene. Dette er ikke godt nok fordi det trolig betyr at virksomhetene ikke har tilstrekkelig oversikt over

hvilken miljøpåvirkning virksomhetene har på omgivelsene. Miljøriskovurderinger er viktig for å kunne iverksette risikoreducerende tiltak mot forurensning av ytre miljø. Manglende miljørisikovurderinger kan således ha stor miljømessig betydning.

Utslippsforhold, renseanlegg og avfall

Det er positivt at nesten ingen virksomheter fikk brudd på temaet lukt til omgivelsene eller håndtering av avfall. Resultatene viser at virksomhetene generelt har gode rutiner for å redusere luktproblemer, blant annet ved kjennskap til hvilke prosesser som gir lukt og hvilke driftsforhold som bidrar negativt.

Mange virksomheter har manglende beskrivelser i måleprogrammet og manglende gjennomføring av målinger. Det er viktig at utslippene blir målt regelmessig og med god kvalitet, slik at de kan gi representative verdier for utslippene til ytre miljø og vise om kravene i tillatelsen blir overholdt.

Noen virksomheter har overskridelser av tillatelsens grenseverdier for utslipp til vann. En av årsakene til de ulovlige utslippene er mangler ved driften og vedlikeholdet av renseanleggene. Rensing av avløpsvann fra produksjonsprosessene er viktig for å redusere utslipp av organisk stoff, fett og næringsalter til resipienten.

Lagertanker

Et negativt resultat var at tre av virksomhetene fikk alvorlig brudd på kravene til oppsamlingsanordninger for lagertanker. Disse kravene i tankforskriften trådte i kraft 1. januar 2014. For tanker eldre enn denne datoen gjaldt kravene fra 1. januar 2019. Virksomhetene har derfor hatt mange år på å etablere tilstrekkelige oppsamlingsanordninger, og forurensningsmyndigheten ser alvorlig på dette. Lekkasjer fra lagertanker kan gi store miljøforurensning av vann og grunn, særlig i områder med sårbare resipienter.

Substitusjon

En tredel av virksomhetene overholdt ikke substitusjonsplikten. Det er viktig at virksomhetene vurderer om de kan bruke alternative produkter som inneholder kjemiske stoffer med mindre risiko for helse- og miljøskade.

5. Oppfølging av aksjonen

Resultatene viser at det er behov for å følge opp bransjen framover, både for økning av kunnskapsnivået i bransjen om hvilken påvirkning virksomhetene har på miljøet og plikten virksomhetene har til å unngå eller begrense denne påvirkningen.

Vi forventer at bransjen retter bruddene som ble avdekket under aksjonen. Videre at de bruker informasjonen og de forventningene miljømyndighetene har presentert til å bedre kompetansen og sikre en god etterlevelse av regelverket.

Statsforvalteren vil følge opp virksomhetene ved å kontrollere at brudd på lovverket blir utbedret, gjennomføre oppfølgende tilsyn og oppdatere tillatelser.

Miljødirektoratet

Telefon: 03400/73 58 05 00

E-post: post@miljodir.no

Nett: www.miljodirektoratet.no

Post: Postboks 5672 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøksadresse Trondheim: Brattørkaia 15, 7010 Trondheim

Besøksadresse Oslo: Grensesvingen 7, 0661 Oslo

Miljødirektoratets hovedoppgaver er å redusere klimagassutslipp, forvalte norsk natur og hindre forurensning.

Vi er underlagt Klima- og miljødepartementet og har mer enn 700 ansatte ved våre to kontorer i Trondheim og Oslo, og ved Statens naturoppsyn (SNO) sine mer enn 60 lokalkontor.

Våre viktigste funksjoner er å overvåke miljøtilstanden og formidle informasjon, være myndighetsutøver, styre og veilede regionalt og kommunalt nivå, samarbeide med berørte sektormyndigheter, være faglig rådgiver og bidra i internasjonalt miljøarbeid. sektormyndigheter, være faglig rådgiver og bidra i internasjonalt miljøarbeid.